Het kader

Ten eerste

Liefde en seks tussen twee mannen of twee vrouwen bestaat al sinds het ontstaan van de mens. Alleen zijn de omstandigheden en de manier waarop het wordt beleefd veranderd. Lesbische en homoseksuele identiteiten zijn relatief modern. Deze begrippen werden pas mogelijk na de invoering van de term 'homoseksualiteit'. Tegenwoordig zijn er diverse identiteiten die naast elkaar bestaan en niet altijd in één term of uitdrukking te vangen zijn (bijvoorbeeld lesbisch, homo, bi, hetero, nicht, transgender, et cetera). Allereerst valt op dat de geschiedenis, zoals we die kennen uit boeken, een geschiedenis van mannen is. Daardoor weten we uit het verleden weinig over vrouwen en lesbiennes. De onzichtbaarheid van vooral lesbiennes is een goed voorbeeld van structurele discriminatie. Het zorgt ervoor dat de voorbeelden in dit hoofdstuk meer mannelijk dan vrouwelijk zijn.

Door sociale vooroordelen is seksualiteit tussen mannen onderling en tussen vrouwen onderling lange tijd in de Europese geschiedenis verketterd. Deze vooroordelen zijn in het begin met theologische argumenten en later met pseudo-wetenschappelijke stellingen onderbouwd.

Daardoor heeft homoseksualiteit in de negentiende eeuw het stempel van ziekte of psychische afwijking gekregen. Hedendaags wetenschappelijk onderzoek heeft het tegendeel bewezen: lesbische vrouwen en homoseksuele mannen zijn net zo gezond als heteroseksuelen.

Verschillende bronnen tonen aan dat in de Europese geschiedenis zowel vrouwen als mannen seks hadden met leden van dezelfde sekse, in elk geval sinds het begin van de moderne tijd. Het gebeurde ondanks het feit dat deze relaties als 'zondig' en 'misdadig' werden omschreven en in sommige gevallen tot de doodstraf hebben geleid. De vervolging van homoseksuele handelingen is in alle Europese Unie landen afgeschaft, in Frankrijk aan het eind van de achttiende eeuw, in andere landen in de twintigste eeuw. De term 'homoseksualiteit' is in de negentiende eeuw verzonnen om de opvatting over homoseksualiteit als misdrijf te bestrijden.

Sinds het einde van de negentiende eeuw bestaan er politieke en sociale organisaties voor homoseksuele vrouwen en mannen. Tijdens de twintigste eeuw hebben de vrouwenemancipatie en de lesbische en homobeweging, alsmede de vrijere opvattingen over seks in het algemeen, het mogelijk gemaakt dat steeds meer homoseksuelen een positieve identiteit als lesbische vrouw en homoseksuele man konden ontwikkelen.

Basisinformatie

In de loop van de tijd heeft homoseksueel gedrag verschillende vormen aangenomen en zich op verschillende manieren uitgedrukt. In bepaalde periodes van de geschiedenis en in sommige vroegere samenlevingen hebben homoseksuele relaties of contacten de vorm aangenomen van seksualiteit en erotiek tussen krijgers, seksuele of romantische relaties met mentors, geslachtsrolverwisseling of het tegelijkertijd vervullen van zowel 'vrouwelijke' als 'mannelijke' rollen. Soms hebben vrouwen de rol van mannen in de samenleving overgenomen. In andere maatschappijen wordt en werd niet over homoseksualiteit gesproken, maar alleen het verschil tussen actieve en passieve seks gemaakt. Normaal gesproken wordt in dergelijke samenlevingen 'passieve' (ontvangende) seks minder hoog dan 'actieve' geacht. Dit vooroordeel komt direct voort uit de ongelijke verdeling van geslachtsrollen in de traditionele seksistische opvatting. Daarin worden 'passieve' mannen als vrouwen gezien en daarmee als minderwaardig. Al deze beschreven vormen zijn verschillend van 'moderne homoseksualiteit' met lesbische of homoseksuele relaties tussen volwassen mensen, die zichzelf als lesbisch of als homoseksueel identificeren. In dergelijke 'moderne' relaties is het seksuele gedrag en de verdeling van de taken een thema dat in overeenstemming tussen de partners en niet zozeer door tradities of vooroordelen wordt bepaald.

Cultureel geaccepteerde vormen van relaties tussen twee mannen of twee vrouwen
In het oude Griekenland werden seksuele relaties tussen mannen geaccepteerd en zelfs gestimuleerd, onder voorwaarde dat deze relaties tussen oudere en jongere mannen plaatsvonden. Relaties tussen mannen waren een middel om regels te versterken, het geloof in de mannelijke kracht en in de filosofische kennis te versterken, maar ook om de persoonlijke band tussen twee krijgers te versterken.

De oorspronkelijke bewoners van Amerika hadden een bijzonder respect voor zogenoemde 'tweegeestige' personen, ook wel 'Berdachen' genoemd. Deze mensen waren noch man, noch vrouw. Ze waren vaak experts in de kunsten en geneeskunde. De meeste indianenculturen leggen geen verband tussen seksuele voorkeur en gender identiteit.

Een ander voorbeeld van relaties tussen personen van dezelfde sekse vinden we in de oorspronkelijke Indiase religie waar, voor de invoering van de patriarchale filosofie, aversie tegen relaties tussen mensen met hetzelfde geslacht onbekend was. Er waren zelfs homoseksuele goden, die we vandaag de dag nog in tempelsculpturen, gedichten en literatuur kunnen terugvinden.

De invloed van de monotheïstische religies
In landen waar de drie grootste monotheïstische religies, jodendom, christendom en islam, dominant zijn, is homoseksualiteit millennia lang sterk gestigmatiseerd. Hoewel relaties tussen mensen van dezelfde sekse door de geschiedenis van Europa heen altijd bestaan hebben, bestempelde het christendom en de islam een dergelijke lifestyle als een overtreding van de wet en werd homoseksueel gedrag buiten de heteroseksuele normen geplaatst. Er is echter altijd sprake geweest van een dubbele moraal. In de Middeleeuwen werden vrouwen soms als heksen bestempeld en aangeklaagd als ze te onafhankelijk van mannen waren, vooral als ze dan ook nog met een andere vrouw samenleefden. Tegelijkertijd waren in het Italië van de zestiende eeuw intieme relaties tussen jonge mannen normaal, terwijl seks met een vrouw voor het huwelijk streng verboden was. In deze tijden was het ook normaal dat heren, bedienden en vrienden in hetzelfde bed sliepen. Het vraagstuk van relaties tussen mannen of tussen vrouwen verliet gedeeltelijk het terrein van de theologie met de komst in de negentiende eeuw van de 'seksuele wetenschap'. (H. Krafft-Ebbing, Sigmund Freud, Magnus Hirschfeld.)

Ook tegenwoordig hebben mensen nog zeer diverse meningen over lesbische of homoseksuele relaties. Naast 'open' leefwijzen van lesbische vrouwen en homoseksuele mannen is er ook nog veel verborgen homoseksueel gedrag, vooral in sommige gebieden rond de Middellandse zee, waar er niet over wordt gesproken in het openbaar. In sommige Islamitische culturen geldt seksuele aantrekking voor mensen van dezelfde sekse als natuurlijk en zeer verleidelijk, hoewel het door de koran verboden is. Zolang moslims hun gedrag niet openbaar maken, worden seksuele relaties met personen van dezelfde sekse gedoogd, dat heeft mede te maken met het strenge taboes op heteroseks voor het huwelijk. In tegenstelling tot wat fundamentalistische activisten beweren, kan homoseksualiteit absoluut niet als een geheel nieuw 'Westers' fenomeen of als kolonialistisch worden gezien.

Wat betekent dit voor mij?

De historische ontwikkeling van seksuele leefwijzen (waaronder relaties tussen mensen van dezelfde sekse) is een belangrijk discussiethema, zowel op school als in de hulpverlening. Begrijpen hoe culturele definities en identiteiten in de loop van de tijd zijn veranderd is een belangrijk algemeen historisch en geografisch hulpmiddel. Het is echter niet alleen een filosofische taak. Historische en culturele definities helpen vragen over de huidige samenleving te beantwoorden.

Het nadenken over veranderingen in de historische en sociale ontwikkeling helpt jongeren het ontstaan van moderne leefwijzen beter te begrijpen. Zo krijgen ze kennis over hoe bepaalde begrippen in de loop van de tijd zijn ontstaan. Het helpt starre standpunten te doorbreken die jongeren mogelijk over seksualiteit en leefwijzen hebben en geeft ze de kans hun eigen mening te vormen.

Onderwijs
Sta even stil bij

Geschiedenis is geen objectieve wetenschap. Geschiedenis is vaak een werktuig om maatschappelijke veranderingen te legitimeren of tegen te werken. Als mensen zich meer bewust worden van historische ontwikkelingen en invloeden, dan kunnen ze ook inzicht krijgen in hoe hun huidige situatie door het verleden wordt beïnvloed en kunnen ze hun situatie veranderen. Hoe kijkt u hier tegenaan?

Veel wetenschappers zijn van mening dat morele voorstellingen, idealen en de praktijk van seksuele relaties een belangrijk onderdeel van sociale controle zijn. Deze morele voorstellingen, idealen en praktijken hebben zich in de loop van de tijd veranderd. Hoe staat u daar tegenover?

Hoe hebben historische ontwikkelingen uw eigen seksuele en relationele ervaringen beïnvloed? Welke factoren hebben uw zelfbewustzijn over uw eigen gender identiteit en rol, uw seksuele voorkeur, uw seksueel gedrag en uw relaties negatief of positief beïnvloed? Over welke van deze aspecten zou u met uw leerlingen willen praten?

Seksualiteit en homoseksualiteit zijn interessante en controversiële aspecten van de sociale en culturele geschiedenis. Hoe gaat u met de sociale en seksuele geschiedenis in uw lessen om? Hoe passen de verschillende uitingsvormen van homoseksualiteit daarin?

Wat zijn de belangrijkste dingen die leerlingen volgens u uit deze lessen moeten leren?

Deel 2

'Aaron, het bevalt me niet de vragen en opmerkingen van mijn beste leerling te moeten missen. Het is me al langer opgevallen dat je in de klas niet meer meedoet. Heb je problemen thuis, heb je problemen met mij of heb je liefdesverdriet? Wij hebben toch altijd over alles kunnen praten. Wat is er aan de hand?'
'Denkt u dat ik slechtere cijfers krijg als u niet tevreden bent over m'n deelname in de klas?' Aaron kijkt verlegen naar z'n schoenen.
'Dat lijkt me niet eerlijk. Maar ik weet dat iets je dwars zit, het maakt je stilletjes de laatste tijd en daarom wil ik je een voorstel doen.'
'Schrijf zelf iets over een thema dat met filosofie en geschiedenis te maken heeft. Als je overtuigend werk aflevert, ben ik weer tevreden. Oké?'
'Bedankt, meneer Lanssen.'
Hij kan alleen gaan studeren als hij een goede cijferlijst heeft. Dus is het wel zo verstandig om bekende figuren uit de geschiedenis, filosofie en literatuur – die mogelijk homoseksueel waren – als onderwerp van zijn presentatie te nemen? Zal meneer Lanssen hem dan niet onmiddellijk laten zakken?
Aaron is ervan overtuigd dat er altijd homoseksuelen en lesbiennes geweest zijn, maar dat zij doodgezwegen werden. Aaron hoeft ze alleen maar te zoeken.
'Schalom, Aaron, je bent in gedachten.' Josef omhelst hem lachend. 'Is er iets, schatje?'
'Ach Josef, ik moet een presentatie houden voor de klas.' En dan vertelt Aaron hem het hele verhaal.
De anderen van 'Sjalhomo' komen een voor een bij hen staan.

Vervolg onder Deel 3

Veel gestelde vragen

Lees ook de vragen uit het deel hulpverlening!

Waar kan ik informatie vinden over homoseksualiteit en biseksualiteit in de geschiedenis?
Er is veel interessante informatie te vinden op het internet via www.gayhistory.com. Het International Homo- en Lesbisch Informationscentrum en Archief (www.homodok-laa.nl) kan u ook verder helpen als u specifieke vragen heeft.

Welke historische figuren waren homoseksueel of lesbisch?
Veel! Om er een aantal te noemen: Sappho, Socrates, Plato, Alexander de Grote, Aristoteles, Koning David en Jonathan van Israël, de Romeinse keizers Hadrianus, Trajanus en Heliogabalus, Richard I (Leeuwenhart) van Engeland, Erasmus, Montezuma II van de Azteken, Edward II van Engeland, Henry III, koning van Frankrijk en Polen, James I van Engeland, Louis XIII van Frankrijk, Karel XII van Zweden, de Russische tsaar Peter I, de koning van Pruisen Friedrich II, Christian II van Denemarken, Christina van Zweden, Willem III van Holland (later ook Koning van Engeland), Tsaar Alexander I, de Koning van Beieren Ludwig II en de laatste keizer van China, Pu Yi.

Desondanks was het in de meeste gevallen 'historisch' niet heel belangrijk dat die personen homoseksueel waren, in die zin dat hun homoseksuele gevoelens of relaties op zich de loop van de geschiedenis niet hebben veranderd. Maar nog altijd zijn ze voor veel lesbische vrouwen, homoseksuele mannen en biseksuelen belangrijke rolmodellen en voorbeelden.

Hoeveel moet ik over seksualiteit in de geschiedenis en de cultuur weten om daarover les te kunnen geven?
U hebt geen grote hoeveelheden informatie nodig. Het belangrijkste is dat u het grote aantal emoties, morele dilemma's, houdingen en seksuele praktijken door de eeuwen, plaatsen en culturen heen kunt overbrengen. Daarbij is het natuurlijk handig als u een paar voorbeelden heeft. U kunt de leerlingen ook zelf naar voorbeelden vragen.

Wat gebeurde er in de Stonewall Inn in New York?
Een belangrijk historisch keerpunt was de opstand in de 'Stonewall Inn', een homobar in Christopher Street in New York. Dit was het eerste voorbeeld van georganiseerde tegenstand van homo's tegen het aanhoudende getreiter en de razzia's van de politie. In het café werden regelmatig razzia's gehouden en de klanten werden door de politie uitgescholden en gearresteerd. De politie gaf de namen van de arrestanten vaak aan familieleden en werkgevers door. Daardoor werden mensen aan sociale uitsluiting blootgesteld en verloren ze hun banen. Tijdens een razzia in juni 1969 sloeg een bezoeker een politieagent neer. De volgende dag organiseerde de homobeweging in New York een demonstratie die eindigde in een veldslag met de politie en tot nog meer razzia's en vechtpartijen leidde die enkele dagen duurden. Dit voorval wordt in veel landen met een jaarlijkse Gay pride herdacht. Het is jammer dat velen daarbij vergeten zijn dat deze eerste opstand geïnitieerd werd door travestieten, waaronder een behoorlijk aantal zwarte.

Tips

Oral history (mondelinge overlevering)

Doel: Jongeren bewust maken van de manier waarop in hun opvoeding met seksualiteit is omgegaan.

Methode: Alle leerlingen vertellen iets over hun opvoeding. Vraag de leerlingen wat en hoe ze geleerd hebben over hun gender identiteit, seksuele rol en seksualiteit. Vraag de leerlingen ook welke informatie ze hebben gemist en hoe ze dit hebben gecompenseerd. Een alternatief is de leerlingen te vragen hun ouders/verzorgers en hun grootouders te interviewen over hoe zij dit hebben geleerd. Laat ze ook bespreken welke boodschappen zij aan hun eigen kinderen wilden geven, wat zij daarbij moeilijk vonden en of zij zelf vinden dat ze de boodschappen succesvol hebben overgedragen.

In een tweede fase kunnen de leerlingen discussiëren over welke verschillen ze tussen de verhalen zien. Laat ze de conflicten bespreken die eventueel tussen ouders/verzorgers en kinderen kunnen ontstaan of tussen mensen van dezelfde generatie. Hoe werden die conflicten opgelost? Een vervolgstap kan zijn de leerlingen te vragen hoe ze hun eigen kinderen willen opvoeden. Wat zullen ze doen als hun kinderen andere meningen hebben dan zijzelf? Wat zou er gebeuren als het kind lesbische of homoseksuele gevoelens heeft?

Let op: Hou er rekening mee dat sommige leerlingen zich schamen om bepaalde zaken omtrent hun privé-leven of seksuele voorkeur te onthullen. Daarnaast kan het voor ouders en grootouders storend zijn of zelfs confronterend als zij over thema's als seksualiteit worden ondervraagd. Bereid de kinderen op tijd voor en zorg ervoor dat ze niet de persoonlijke grenzen van de volwassenen overschrijden. Deze oefening vereist gedegen voorbereiding.

Helden

Doel: De betekenis onderzoeken van historische rolmodellen voor mensen met lesbische of homoseksuele gevoelens.

Methode: Vraag aan de leerlingen om bekende historische figuren op te noemen die ze als rolmodellen en voorbeelden zien. Exploreer waarom deze personen belangrijk zijn: als voorbeelden van creativiteit, onafhankelijkheid, kracht, eerlijkheid en dergelijke. Let erop welke voorbeelden leerlingen die tot een culturele of seksuele minderheid horen kiezen en onderzoek of dit verband heeft met hun positie. Leg dan aan de leerlingen uit dat het vooral voor minderheden belangrijk is om rolmodellen en voorbeelden te hebben. Vraag de leerlingen waarom dat zo is en help ze hun mening te formuleren (omdat minderheden vaak als zwak of slecht worden beschouwd, helpen positieve voorbeelden en rolmodellen het negatieve imago te verbeteren). Focus de discussie op homoseksualiteit en vraag welke rolmodellen belangrijk kunnen zijn voor lesbische vrouwen, homoseksuele mannen en biseksuelen. U kunt ook zelf historische figuren belichten die belangrijk zijn voor lesbische vrouwen, homoseksuele mannen en biseksuelen (zie veelgestelde vragen in het onderwijs). Als alternatief kunt u ook een foto van een niet-Europees rolmodel voor lesbische vrouwen, homoseksuele mannen en biseksuelen tonen, zoals Oum Khalsoum (Egyptische zangeres). Ook kunt u meer recente voorbeelden in Nederland nemen, zoals Jos Brink, Paul de Leeuw, Mathilde Santing, Claudia de Breij.

Let op: Afhankelijk van het niveau en de interesse van uw leerlingen kunt u ook in een iets persoonlijker discussie verder praten over moderne rolmodellen voor lesbische vrouwen, homoseksuele mannen en biseksuelen, zoals popsterren, of in een iets meer academische en historische discussie over de vraag waarom lesbische vrouwen, homoseksuele mannen en biseksuelen de behoefte hebben om iets over historische figuren te weten. Bijvoorbeeld: waarom is het zo belangrijk voor homo's en lesbo's om te vertellen dat homoseksualiteit bij de oude Grieken 'normaal' was?

Een andere krachtige mogelijkheid is om over beelden van lesbische vrouwen en homoseksuele mannen in de media of in films te praten (en bijvoorbeeld de documentaire 'The Celluloid Closet' te tonen).

Deel 3

'Ik heb ook nagedacht welke vrouwen in de geschiedenis lesbisch waren. Dat is ook belangrijk om te weten en spannend,' merkt Yael op.
'Heb je al eens op internet geprobeerd?' vraagt Dani, die alles op internet opzoekt.
'Een goed idee,' zegt Aaron. 'Help je me?'
'Aaron, ik heb je vraag allang onderzocht, ik studeer toch filosofie!'
Aaron staart Josef aan.
'Dat heb je me nog nooit verteld,' roept Aaron verbaasd uit.
'Beter laat dan nooit,' antwoordt Josef. 'Dus Aaron, als jij je cijfers voor geschiedenis en filosofie wilt redden, raad ik je aan om Erasmus als onderwerp te nemen. Hij is in 1469 geboren en leefde tot 1536. Voor zijn tijd was hij revolutionair en supermodern. Als theoloog, maar ook als pedagoog. Hij was eigenlijk veel meer humanist dan theoloog en hij was al beroemd toen hij nog leefde. Hij stond aan het begin van emancipatiebewegingen op verschillende terreinen. En het beste aan het verhaal is dat hij homoseksueel was. Behandel hem, Aaron. Dat wordt super! Ik zal je helpen.'
'Oké,' zegt Aaron en grijnst.
'Meneer Lanssen, ik heb m'n presentatie en wil vandaag de inhoud met u bespreken. Alleen als u tijd heeft natuurlijk.'
'Ik ben blij dat je zo snel op mijn aanbod ingegaan bent. Waar gaat het over?'
'Het gaat vooral over Erasmus.'
'Interessant. Erasmus geldt immers als de stichter van de Verlichting.'
'Hebt u er al eens over nagedacht dat er een persoonlijke reden voor Erasmus geweest kan zijn om de humanistische richting te vertegenwoordigen?'
'Eerlijk gezegd niet. Maar jij hebt er wel over nagedacht?'
'Ja, daarom heb ik hem ook gekozen. Wist u dat hij homoseksueel was?'
Echt...? Nee, dat wist ik niet. En jij gelooft dat zijn homoseksualiteit hem de Verlichting in heeft geleid?'

Vervolg onder Deel 4

Dubbel Divers.

Routeplanner voor het omgaan met seksuele diversiteit en cultuurverschillen in onderwijs en hulpverlening

8 Geschiedenis en cultuur

Mijn vriend van de lesbische/homoseksuele joodse groep 'Sjalhomo' is waarschijnlijk de enige met wie ik hierover kan praten, denkt Aaron als hij op weg is. In zijn hoofd is het een grote chaos die hij niet meer kan ordenen. Eigenlijk mag hij zijn leraar, meneer Lanssen die hem geschiedenis, filosofie en Nederlands geeft – zijn lievelingsvakken – graag. Hij vraagt zich af of z'n leraar zo begripvol is omdat hij in een rolstoel zit en daarom constant moet vechten tegen vooroordelen over mensen die anders zijn.

Sinds Aaron weet dat hij homo is, wil hij meer te weten komen over beroemde personen in de geschiedenis, filosofie en literatuur die homoseksueel waren. Verzwijgt meneer Lanssen dat stuk hier en daar? Misschien geeft Aaron homoseksualiteit een te grote plaats in zijn leven, maar alles is zo veranderd sinds hij weet dat hij homo is. In veel opzichten zien homoseksuelen de wereld met andere ogen. Daarom moet Aaron weten of vrijheidsdenkers, vrijheidsstrijders en goede schrijvers homo of lesbisch waren. Op school komt hij daar niets over te weten. Sinds een half jaar distantieert hij zich steeds meer van de lessen en van zijn klasgenoten. Als hij alleen in zijn kamer zit, kan hij zich goed concentreren, maar zijn betrokkenheid bij de lessen is tot nul gereduceerd. Bij geschiedenis en filosofie was hij vroeger altijd actief aanwezig.

Vervolg onder Deel 2

"Op school, maar ook daarbuiten, praat niemand over het feit dat er vroeger ook relaties voorkwamen tussen twee mannen of twee vrouwen. En dat je het vandaag de dag in veel culturen veel tegenkomt. Toch vind ik het heel belangrijk om te weten dat er ook vroeger mensen waren die dezelfde gevoelens hadden als ik nu. Ook ik heb de behoefte om te weten waar ik vandaan kom en waar ik bij hoor."

Colofon
Dubbel Divers.
Routeplanner voor het omgaan met seksuele diversiteit en cultuurverschillen in onderwijs en hulpverlening

Uitgegeven door
Ministerie voor Gezondheid, Sociale Zaken, Vrouwen en Familie, van de deelstaat Noordrijn-Westfalen, D-40219 Düsseldorf

Internetversie
www.diversity-in-europe.org

Auteurs
Pascal Belling, Flora Bolter, Peter Dankmeijer, Martin Enders, Margherita Graglia, Karen Kraan, Stefan Timmermanns, Wolfgang Wilhelm

Verhalen
Adriana Stern

Evaluatie
Floor Bakker, Ine Vanwesenbeeck (Rutgers Nisso Groep)

Alle rechten van deze publicatie zijn voorbehouden. Overnemen of hergebruiken, geheel of gedeeltelijk, alleen toegestaan met bronvermelding.

Tot stand gekomen met behulp van het actieprogramma van de Europese Gemeenschap ter bestrijding van discriminatie.

Düsseldorf, Augustus 2004

Hulpverlening

Sta even stil bij

We leven allemaal in een culturele en sociale context die gedeeltelijk onze gedachten en gevoelens bepaalt. De invloeden van geschiedenis en cultuur zouden ons moeten aanzetten tot zelfreflectie, vooral bij mensen die met mensen werken, zoals artsen, psychologen, sociaal werkers. Uw eigen persoonlijke geschiedenis heeft invloed op de manier waarop u met cliënten of patiënten omgaat. Veel mensen zijn zich daarvan niet bewust en het wordt meestal niet in de beroepsopleiding behandeld. Tot welke specifieke cultuur behoort u? Beïnvloedt het uw professionele gedrag?

Zelfs wetenschappelijke theorieën zijn aan historische en culturele veranderingen onderhevig: enkele decennia geleden nog gold homoseksualiteit bijvoorbeeld nog als een ziekte in de psychiatrie, de psychologie en de psychoanalyse. Vanwege voortschrijdend wetenschappelijk inzicht en, vooral, een nieuwe culturele gevoeligheid is dat nu niet meer zo. Wat is uw mening hierover?

Het is niet altijd eenvoudig in de hulpverlening over seksualiteit, maar het is van groot belang. Wat heeft u meegekregen over seksualiteit in uw eigen geschiedenis? Welke effecten heeft de geschiedenis van homoseksualiteit op uw eigen cultuur? Op welke manier heeft het deel uitgemaakt van de geschiedenis van uw cultuur? Wat is er in de loop van de jaren veranderd?

In sessies met cliënten kunt u, mede door de culturele geschiedenis van de cliënt, op openlijke of geïnternaliseerde homofobie stuiten. De cliënt heeft een conflict tussen de eigen seksualiteit en culturele of historische afwijzing van die seksualiteit. Als u die homofobie bij bepaalde culturen wilt tegengaan, betekent dat niet dat u uw cliënt perse de huidige lesbische en homoseksuele cultuur moet opleggen. Respect voor culturele waarden rondom seksualiteit is van belang. Maar respect voor culturele verschillen mag niet worden verward met klakkeloze acceptatie van de vele culturele variaties van wat strafbare feiten en onheuse bejegeningen zijn.

Deel 4

'Jammer genoeg kan ik het hem niet meer vragen; daarom is het ook maar een hypothese. Maar mijn verhaal gaat uit van die gedachte.'
'Klinkt goed, Aaron. Omdat het apart is en omdat het je hopelijk weer meer oplettend maakt in mijn lessen. Ja toch?'
'Ja, ik wou m'n homoseksualiteit niet langer voor anderen verborgen houden.'
'Een heel persoonlijk motief dus,' zegt meneer Lanssen en glimlacht. 'Ook als ik akkoord ga met je onderwerp, Aaron, moet je niet vergeten dat in de tijd van Erasmus homoseksualiteit nog niet zo geaccepteerd was als nu. En het werd al helemaal niet zo genoemd. Je kunt niet zomaar een etiket op iemand plakken als die zich niet kan verweren. Ik ga onder die voorwaarde akkoord met je onderwerp, goed?'
'Dan wil ik er nog even over nadenken,' zegt Aaron.
'Mag ik eens zien wat je al geschreven hebt?'
'De inleiding is al klaar. Het deel over Erasmus moet ik nog goed formuleren. En in het laatste deel zal het om de link met nu gaan. Daarvoor heb ik nog een week nodig.'
'Dat is prima,' zegt meneer Lanssen en begint te lezen.

Vervolg onder Deel 5

Veel gestelde vragen

Lees ook de vragen bij het onderwijsdeel!

Hoe ga ik om met culturele verschillen in de communicatie met mijn cliënt?
Het is belangrijker een open houding te hebben dan veel kennis. Een beetje achtergrondinformatie en feitenkennis kunnen het ijs breken. Wees niet bang om eerlijk te zijn tegenover uw cliënten over culturele verschillen en uw gebrek aan feitelijke kennis.

Is effectieve hulpverlening mogelijk als hulpverleners en cliënten uit verschillende culturen komen?
Ja, dat is mogelijk. In ieder geval moet de hulpverlener weten uit welke cultuur de cliënt afkomstig is en is ervaring met mensen met verschillende culturele achtergronden een pré. Wederzijds begrip is makkelijker als de hulpverlener en de cliënt dezelfde culturele patronen als basis gebruiken. In deze situatie voelt de cliënt zich meer op zijn/haar gemak. Af en toe kan het wenselijk zijn dat uw cliënt door te verwijzen naar een collega die dezelfde culturele achtergrond heeft en van wie u weet dat hij/zij homovriendelijk is. Maar het hoeft zeker niet altijd als u maar cultureel sensitief blijft.

Wat kan ik in gevallen van dubbele discriminatie doen (bijvoorbeeld homoseksueel en moslim)?
Een geval met dubbele discriminatie is bijzonder delicaat als de identificatie van de cliënt als homoseksueel in conflict is met de culturele of religieuze achtergrond. In die gevallen is het het beste als de cliënt de conflicterende delen van beide culturen aan elkaar verbindt en niet een van beide probeert te elimineren. De verbinding creëert een soort biculturalisme, een nieuwe persoonlijke synthese die het mogelijk maakt zich tussen de twee culturen te bewegen met een hoge aanpassingsgraad. Deze flexibiliteit en de capaciteit om twee culturele codes te gebruiken maken het hem of haar mogelijk de middelen van elke cultuur te gebruiken, afgestemd op de desbetreffende eisen en situaties. Cultuur is tot op zekere hoogte veranderbaar.

Hoe ga ik met het thema seksualiteit om bij cliënten die sterke schaamtegevoelens ontwikkelen?
Vergeet niet dat in alle culturen seksualiteit en schaamte met elkaar verbonden zijn. Seksualiteit in het algemeen is een moeilijk, maar belangrijk thema in de hulpverlening. U kunt proberen minder directe vragen stellen of de cliënt vragen thema's over seksualiteit op te schrijven in plaats van er open over te praten.

Tips

Individuele hulpverlening

Naar historische en culturele boodschappen over homoseksualiteit zoeken

Doel: Het onderzoeken van historische en culturele boodschappen over homoseksualiteit die relevant zijn voor de persoonlijke situatie van uw cliënt.

Methode: Geef de cliënt iets te lezen over visies op homoseksualiteit door de geschiedenis heen. Vraag welke boodschappen over homoseksualiteit en seksualiteit hem of haar gegeven werden toen hij of zij opgroeide. Leg uit hoe de eigen geschiedenis en cultuur de aard en wijze beïnvloedt waarop lesbische vrouwen en homoseksuele mannen zichzelf en hun identiteit waarnemen. Vergelijk hun eigen verhaal met een verhaal dat een ander perspectief op homoseksualiteit geeft (het is nuttig als u een verhaal uit de eigen culturele achtergrond van de cliënt gebruikt).

Let op: De leesstof die u kiest, moet op een of andere manier verband houden met de huidige situatie van de cliënt. Het kan voorbeelden van rolmodellen geven, helpen rigide meningen te verzachten of inzicht te verstrekken in de heteroseksuele normen die de omstandigheden, de denk- of leefwijzen van de cliënt beperken.

Een uitgebreide familiestamboom

Doel: onderzoeken van historische en culturele boodschappen over homoseksualiteit die verband houden met de situatie van uw cliënt.

Methode: Laat de cliënt een 'uitgebreide familiestamboom' tekenen (met alle personen die voor hem/haar sociaal relevant zijn) en met deze vragen in gedachten:
- Waar past iedereen in?
- Waar komen ze vandaan, waar werden ze geboren?
- Welke mensen leerden u iets over uw geschiedenis en uw seksualiteit? Wat leerden ze u?
- Welke mensen speelden een belangrijke rol in boodschappen over homoseksualiteit gegeven? Wat voor soort informatie was dat?
- Welke mensen moeten in elk geval in deze stamboom blijven, welke mensen kunnen u ondersteunen in uw seksualiteit?
- Hoe gaat u met die personen om die u niet steunen of die negatief zijn ingesteld?
- Hoe kunt u meer personen vinden die u kunnen ondersteunen en waarmee u uw 'uitgebreide' familie groter kunt maken?

Let op: Voor deze oefening heeft u eventueel meer dan een sessie nodig of de stamboom kan bij elke sessie terugkomen. Dwing cliënten niet om de laatste vragen te beantwoorden als zij er psychisch nog niet klaar voor zijn. Sommige cliënten met homoseksuele gevoelens ondervinden een sterke loyaliteit met hun bestaande sociale netwerk, zelfs als dat negatief tegenover ze staat, dat het voor hen moeilijk kan zijn om alternatieven te vinden. Bovendien kan het leren omgaan met de eigen homoseksualiteit in extreme situaties leiden tot een breuk met de familie. Daar moet uw cliënt wel klaar voor zijn.

Advies voor interculturele communicatie
- U kunt het vertrouwen van uw cliënten winnen door vragen te stellen over zijn of haar familie. Veel culturen zijn minder ik-georiënteerd dan de Nederlandse cultuur.
- Wees eerlijk tegen uw cliënt als u weinig kennis heeft over de culturele achtergrond van uw cliënt.
- Denk eraan dat in bepaalde hiërarchisch gestructureerde culturen hulpverleners veel aanzien hebben en als een autoriteit worden beschouwd.

Deel 5

Geschiedenis is als een bloemenveld in het voorjaar, vol herinneringen aan vroegere reizen en biografieën die verhalen vertellen. We vinden altijd wat we zoeken. Eeuwen van menselijke geschiedenis heeft miljoenen persoonlijke verhalen verteld en in veel van deze verhalen hebben mensen zich dezelfde vragen gesteld, over liefhebben en geliefd te worden, over trots zijn, geaccepteerd worden of vervolgd. Zulke situaties hebben zich vaak voorgedaan, in verschillende tijden en op verschillende plaatsen.

Lange tijd beschouwden lesbiennes, homoseksuelen en biseksuelen het oude Griekenland – het land van Sappho – als een soort paradijs. Maar zelfs toen beperkte Athene homoseksualiteit met wetten. In het algemeen moesten mannen een vrouw en kinderen hebben. Op beperkte schaal werd geaccepteerd dat een man een relatie met een jongen had als dit een deel van de opvoeding van de jongen was. Soms was de relatie door passie ingegeven, soms meer door opvoedkundige doelen. Maar voor personen die elkaar lief hadden, was het opgroeien een hard proces.

De eerste vervolging van homoseksuelen begon in de vroege tijd van de Christenen. In het oude Rome liet Keizer Augustus homoseksuele mannen castreren; aan het einde van de eeuw werden ze zelfs verbrand. Sommige voorbeelden van homoseksualiteit kwamen in de twaalfde eeuw met de 'amour courtois' (hoofse liefde) opnieuw te voorschijn, liefde die niet alleen tot heteroseksualiteit beperkt was. Hoewel we niet veel weten over de homoseksuele aspecten van de 'amour courtois,' is bekend dat de Paus verklaarde dat dergelijke liefdesrelaties geen homoseksuele vormen mochten aannemen. Dat betekent dat er homoseksuele affaires geweest moeten zijn voordat de Paus daarop commentaar durfde te geven.

In de tijd van de Renaissance drukten sommige kunstenaars zichtbaar homoseksuele gevoelens uit. De schriften van Plato werden vertaald. Hoewel homoseksualiteit officieel verboden was, waren sommige mannen homoseksueel, waaronder Leonardo da Vinci. Toen hij 24 was, werd hij vervolgd, omdat hij een relatie met een 17 jarige jongen had. Later had hij een relatie met de jonge Caprotti, die 25 jaar duurde. Michelangelo was zeer trots op zijn homo identiteit en zijn werk was een ode aan mannen die elkaar liefhebben.

'Ik kan niet wachten hoe het verder gaat,' zegt meneer Lanssen. 'Volgende week vrijdag wil ik de rest lezen.'

Einde